

A déli félteke megvárosai

AZ URBAN THINK TANK VÁLASZA
A NYOMORNEGYEDEK KÉRDÉSEIRE

Szöveg **MEZŐ VIOLA**
Fotók **DANIEL SCHWARTZ/U-TT MEDIA**

Az Urban Think Tank (U-TT) egy 1993-ban alakult csoport, melynek tagjai főként építészek, mérnökök és a civil szféra képviselői. Megvárosok informális részeivel, vagyis nyomornegyedekkel és illegális telepekkel foglalkoznak Caracastól Fokvárosra át Mumbaiig.

A város ezen részei nem építészek által megálmodott közigazgatási tervek mentén alakultak, hanem organikusan fejlődtek, ennek eredmé-

nyeképp sajátos, az itt élő közösségre jellemző városrendezés alakult ki. A föld és az azon épült házak tulajdonjoga tisztázatlan, így ezek a városrészek a legkiszolgáltatottabbak a politikának és az ingatlanfejlesztő cégeknek, holott pont ezek közömbös hozzáállására jelentenek választ milliók számára. A társadalom marginálisnak tekinti a város ezen részét nem csak földrajzi, de szociális szempontból is, és szemet huny problémái fölött. Nincs működő infrastruktúra, közrendészet, sokszor közműhálózat sem.

Van azonban egy olyan faluközösségre emlékeztető szociális háló a déli félteke ezen megvárosaiban, mint amilyen Mumbai vagy Caracas, aminek mozgásba hozatalával lehetőbbé válhatnak ezek a helyek. Az Urban Think Tank a helyben felmerülő mindennapos problémákra keres egyszerű, fenntartható megoldásokat a lakóközösségekkel együttműködve.

Az idei Építészeti Filmnapok kutatási munkatársukat, Daniel Schwartzt látta vendégül. Schwatz 2009 óta felelős a labor filmes és fotós

Mumbaii hétköznapok, részlet a Mumbai Maximum City Under Pressure című filmből (rendezte: Markus Kneer)

megjelenéseiről, valamint a világ számos országában tart előadásokat, hogy ismertesse a csoport munkáját, jelenlegi projektjeit. A filmnapokon a BMGE adott helyet a prezentációnak, később pedig két, Schwartz által jegyzett film is bemutatásra került a fesztiválon, melyek a nyomornegyedek közösségeinek és épített környezetüknek kapcsolatára reflektáltak.

A Mumbai Maximum City Under Pressure (Mumbai: Nagyváros nyomás alatt, 2014) című film arra keresi választ, hogy mi lehet az épí-

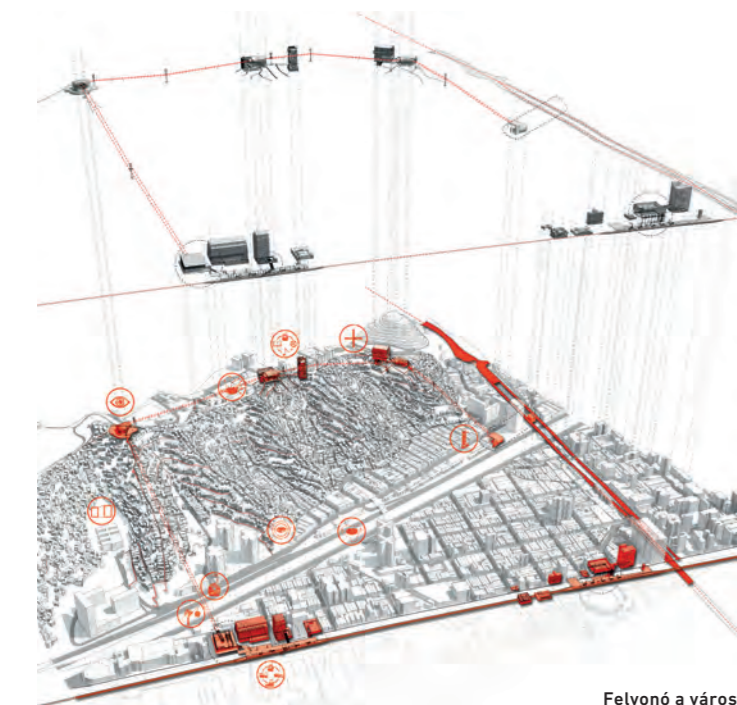
tészet szerepe az olyan posztmodern megvárosokban, mint Mumbai. A hivatalos vezetés válasza a falvak mélyszegénysége előtt a városba menekülő milliók számára az, hogy vertikális nyomornegyedeket alakítsanak ki. Mivel a falura emlékeztető horizontális telepek sok helyet vesznek el a területért ténylegesen fizető ingatlanfejlesztőktől, a kormány megoldása az, hogy panelházakba költözteti ezeket az embereket, megölve ezzel a nyomornegyedek belső, szociális rendszerét.

Kép a Markus Kneer rendezte filmből

Schwartz előadásában elmondta, hogy az Urban Think Tank mindig humanista módon közelít a nyomornegyedekben felmerülő problémákhoz. A csoport szemlélete, hogy a helyiek mindig pontosan tudják, mire van szükség, de mivel a városvezetés szintjén nincs megfelelő képviselőjük, a vezetés sokszor fájdalmas, brutális, modernista eszközökkel próbálja megoldani a felmerülő problémákat. A mumbai panelházak mellett, példa erre az U-TT eddigi legsikeresebb projektje, mely egy sífelvonót

A Mumbai Maximum City Under Pressure című film részlete, a nyomortelep széle

Felvonó a város és a telep között, Caracas

Részlet a Grand Horizonte: *Around the Day in 80 Worlds* című filmből (rendezte: Daniel Schwartz), fokvárosi pillanatot

telepített a caracasi nyomornegyedbe (*favela*) 2010-ben, hogy így oldja meg a sokszor 45-50 percig tartó ingázást a városba vezető metró és a telep között. A városvezetés egy autótúttal és állandó buszjáráttal akarta orvosolni a bajt, mely a favela házainak 30%-át (!) rombolta volna le, míg az Urban Think Tank által javasolt sífelvonós rendszer csupán kettőt-hármat (melyeket máshol újjáépítettek). A felvonó a favela három dombjának mindegyikén megáll, felveszi a „formális” városba igyekvőket, akiket aztán 10-15 perc alatt a metróhoz szállít.

Az építészek lakossági fórumokon találkoznak a nyomornegyedek lakóival, majd a helyhez igazodó tervek készítenek. Minden terv *open source*, azaz ingyen elérhető és letölthető a csoport honlapjáról – azt bárki tetszése szerint módosíthatja, így segítve a saját lakó-

helyén élőket. A csoport egy úgynevezett *urban toolboxot*, vagyis városi „eszköztárat” akar létrehozni a mélyreható szociális kutatások és esettanulmányok segítségével, amik azonnali választ nyújtanak egy-egy problémára, viszont elég rugalmasak ahhoz, hogy a helyi igényekhez alakítsák őket. Ilyenek például a caracasi száraz WC-k, vagy a fokvárosi mobilházak, melyek mind helyi, újrahasznosított alapanyagokból megvalósíthatók.

A filmnapokon bemutatott másik film, a *Gran Horizonte: Around the Day in 80 Worlds* (Gran Horizonte: egy nap alatt 80 világ körül, 2014) az U-TT archívumból összeállított montázs videó, mely egy napot mutat be a világ különböző nagyvárosaiban. A film megpróbál hidat verni a formális és informális város között, ahogy a nyomornegyedek lakói beáramlanak

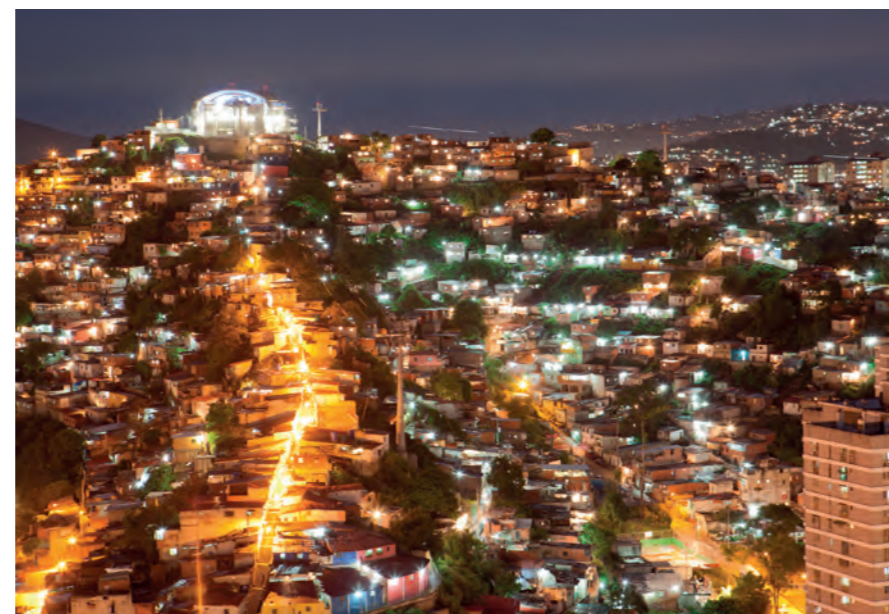
reggel a formális városba dolgozni, délután haza igyekeznek, este pedig saját környezetükben töltik szabadidejüket.

Az Urban Think Tank feladatának tekinti ennek a hídaknak a megteremtését. Projektjeiket „megrendelők”, azaz a nyomornegyedek lakói nem tudják finanszírozni, így a csoport együtt dolgozik vállalatokkal és politikusokkal egyaránt. Schwartz elmesélte, hogy ez néha nehézségekkel is jár. Caracasban a favelában végzett rengeteg sikeres munka szemet szúrt a városvezetésnek, akik választás elé állították őket: vagy csatlakoznak a Párthoz, vagy hátra kell hagyniuk eddigi projekteiket. Így történt, hogy a zürichi műszaki egyetem vette szárnyai alá a csoportot, akik 2010 óta innen irányítják várostervezési kutatásaikat és indítják útnak aktivistáikat a világ különböző pontjaira.

Filmkép Daniel Schwartz filmjéből, a helyszín: Johannesburg

„Formális” város és a telep, Caracas

„A film a teóriához képest másik nézőpontot ad”

INTERJÚ JANA PAVLOVA, MARTIN HRUBÝ, ERIC BEDNARSKI FILMRENDEZŐKKEL

Jana Pavlova

Martin Hrubý

Eric Bednarski

Az idén hetedik alkalommal megrendezett Építészeti Filmnapok minden évben különös figyelmet szentel a közép- és kelet-európai filmeknek. A márciusi szemlén bemutatott alkotások a közösség és építészet kapcsolatát feszegették. A szervezők arra is lehetőséget adtak, hogy intim közelségben töltsünk el egy szombat délutánt szomszédjaink társaságában. A *Kelet-európai mesék* című blokkban négy, egy lengyel, egy osztrák és két cseh rövidfilmet nézhetett meg a közönség, ezek után pedig egy cseh és egy lengyel dokumentumfilmet vetítettek le az este folyamán.

A vetítések előtt rögtönzött kerekasztal-beszélgetésben kérdeztem a két cseh rövidfilm, *A pénz templomai* (2013) és az *Üdülő* (2014) rendezőit, Jana Pavlovát (1989) és Martin Hrubýt (1987), valamint a kanadai-lengyel Eric Bednarskit (1976), aki *Neon* (2014) című dokumentumfilmjével érkezett a fesztiválra. A pénz templomai (2013) egy komoly építészettörténeti munka, mely a rendszerváltás után újonnan kialakult kapitalista piacra betörő bankok épületein keresztül mutatja be az 1990-es évek elején történt társadalmi és gazdasági változásokat. Az *Üdülő* a cseh kommunista vezetés titkos üdülőhelyének épült vistrkovi nyaralókomplexumot veszi górcső alá, mely eredeti-

Képláírás, képláírás

leg a külföldi vendégek és a párt tagjai számára készült. Az ötvenes évek leghaladóbb szellemű építészeti dolgozata rajta, ám a politikai környezet változásával az építkezést leállították. Az építészeket bebörtönözték, az iratokat és tervek titkosították, s az elkészült

nyaralóépületek létét is csak a rendszerváltás utáni évek elején hozták nyilvánosságra. A *Neon* a varsói fényreklámok segítségével mutatja be a lengyel szocialista propaganda visszasságit, ugyanakkor kísérletet tesz az akkori városrendezés koncepcióinak bemutatására is.

Mező Viola: *A filmfesztiválon jól megfigyelhető a kétféle építészeti filmrendezés: az esztétizáló és a dokumentarista. Az első arra törekszik, hogy az épületet, mintegy kiemelve a környezetéből csupán formailag mutassa be, míg a második inkább a történeti és társadalmi hálót szemlélteti. Szerintetek miért jó a film, mint médium, az építészeti bemutatására, és miért választottátok ezt a formát?*

Eric Bednarski: Mint filmes, el kell mondanom, hogy a két építészeti film, amit említesz nagyon más közönségnek szól. A populárisabb filmek mindig jobban kifejtették egy épület szociológiai oldalát, a bennük lakók történeteit, ezek inkább dokumentaristák. Személy szerint azt gondolom, hogy a jó építészeti film képes egyesíteni a művészi megvalósítást a történetmeséléssel. Ezt majdnem lehetetlen megvalósítani, de mégis ez lenne az ideális. Én először történelmet tanul-

tam, és csak azután filmmezést. Azt gondolom, a városok lenyűgöző helyek, a filmjeimben különösen Varsóval foglalkozom. Maguk a házak egy építészeti filmben olyanok, mint a karakterek, szereplők, amiken keresztül megelevenedik a történelem.

Martin Hrubý: Én nem vagyok filmes, nem vagyok rendező. Képzőművészetet tanultam, de valahogy mindig mozgóképekkel dolgoztam. Ezeket keresztül tanulmányoztam az épített környezetet, majd idővel a film és az építészet iránti érdeklődésem összeért. Ez egy teljesen természetes folyamat volt. Az *Üdülő* kapcsán az érdekelt, hogy hogyan tudnám egy hely történetét művészi módon kifejezni mozgóképen. Előtte már írtak az üdülőről művészettörténeti tanulmányt, de én voltam az első, akit a különböző emberi történetek érdekelttek.